

Stockholms stadsbyggnadskontor
 Registraturen
 Box 8314
 104 20 Stockholm

2012-08-31

Yttrande från Stockholms Naturskyddsförening och Söderorts Naturskyddsförening över förslag till samband mellan Bagarmossen och Skarpnäcks gård, Rustmästaren 5 m.fl. Dnr 2009-05582

- Bagarmosseskogen är sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck.
- Planprogrammet hotar det befintliga gröna sambandet.
- Bagarmosseskogen är viktigt både lokalt och regionalt som grönt samband, såväl för människor som för djur- och växter.
- Planprogrammet hotar de höga natur- och rekreationsvärdena.
- Förslaget innebär att en framtida väg genom Bagarmosseskogen är trolig.
- Planprogrammet har stora brister i beskrivning av naturvärden och miljökonsekvenser.
- Flerhundraåriga ekar och tallar behöver fällas om de nya Skarpnäckskvarteren byggs.
- Lyft ut delområde 4 (Skarpnäckskvarteren) från planen.
- Delområde 2 (grusplanen) kan utvecklas men inte med bostäder och bilväg.

Allmänt

Stockholms och Söderorts Naturskyddsföreningar ser med stor oro på planerna för Sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Om de föreslagna planerna realiserats så innebär det att ännu ett stycke värdefull natur i Stockholm exploateras och fragmentiseras. Och än en gång sker det mot medborgarnas vilja, engagemanget för att bevara Bagarmosseskogen är stort.

I planprogrammet upprepas flera gånger att förslaget inte ska omöjliggöra en vägförbindelse mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Men det är snarare så att programmets utformning gör att det är mycket troligt att en vägförbindelse kommer att byggas i en snar framtid. Vi skulle önska att staden istället slår fast att Bagarmosseskogen ska vara ett bilfritt område. Detta skulle också stämma väl överens med den nya *Framkomlighetsstrategin* som också nämns i planprogrammet på sid 14 och med intentionerna i *Promenadstaden*.

När det gäller överensstämmelse med *Promenadstaden*, vill föreningarna framhålla att den s.k. Planeringsinriktningen under kapitlet *Idrott, rekreation och attraktiva grönområden* säger att: "Den ekologiska infrastrukturens kvaliteter och samband, i form av kärnområden, spridningszoner och buffertzoner ska värnas och utvecklas så att stockholmarnas behov av en upplevelserik rekreation inte äventyras". I samrådsunderlaget till den *Gröna Promenadstaden* står följande att läsa: "En väl fungerande grönstruktur är avgörande för Stockholms växt- och djurliv samt för stadens klimat-anpassning och andra viktiga ekosystemtjänster", liksom att "Den biologiska mångfalden är beroende av större sammanhängande naturområden, så kallade kärnområden, sammanbundna med väl fungerande spridningszoner". Föreningarna vill även uppmärksamma det Tillväxt, Miljö och Regionplanering (TMR) skriver på sin webb-sida: "I starkt fragmenterade landskap, som stadsmiljöer

eller urbaniserade regioner, är det ofta svårt för olika arter att röra sig mellan olika mark- och vattenområden. Om de ekologiska sambanden blir alltför svaga så riskerar man att den biologiska mångfalden gradvis utarmas, vilket inte bara påverkar arterna i sig, utan även de upplevelsevärden, rekreationsvärden och andra ekosystemtjänster som dessa grönområden idag erbjuder.”¹

Att planprogrammet stämmer överens med *Promenadstaden* är alltså inte självklart. Konsekvensen av programmet blir att biltrafik dras in i Bagarmosseskogen, även om det i nuvarande plan inte blir en väg rakt igenom skogen. Om planförslaget genomförs kommer det smala gröna stråk som utgör Bagarmosseskogen att smalna av ytterligare och vägar och biltrafik att dras längre in i skogen. Detta medför att t.ex. buller sprids i skogen som är ett för Stockholm ovanligt tyst område som därför gör att området har mycket stor betydelse för rekreation, avkoppling och avstressning.

Vi motsätter oss påstående om att Bagarmosseskogen skulle utgöra en barriär utan det är tvärtom så att skogen är sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Tusentals personer rör sig varje dag i området, det torde vara ett av de mest frekventerade grönområdena i Stockholm.

Planprogrammet är tunt och ytterst knapphändigt när det gäller beskrivning av natur- och rekreationsvärden. Det finns ingen som helst antydning till att beskriva olika konsekvenser av planprogrammet. Att flerhundraåriga ekar och tallar samt områden som används för uteklassrum av förskolor/skolor exploateras framgår inte alls. Detta gör att beslutsfattarna inte får ett heltäckande underlag när de ska fatta beslut om området.

Planprogrammet saknar helt någon form av miljökonsekvensanalys. Vi menar att alla planer och planprogram borde föregås av hållbarhetsanalyser där man studerar förutsättningarna för eventuell förtätning och annan utveckling innan man börjar planera. I detta ingår att kartlägga vilka ekosystemtjänster som finns inom området så att planeringen sedan kan utgå från dessa. Detta för att vi inte ska bygga bort viktiga ekosystemtjänster som regelring av vattenflöden, pollinering, klimatutjämning, rening av luften m.m. Med ekosystemtjänstanalyser kan planeringen istället bidra med att förstärka ekosystemtjänsterna.

Medborgardialog

Att staden nu prövar tidiga medborgardialoger inför planeringen av större områden ser vi positivt på. Den formella samrådsprocessen behöver kompletteras med väl genomförda dialoger med invånarna. Föreningarna ser gärna att Stockholms stad tillämpar s.k. omvänd planprocess där man tidigt frågar invånarna i ett område hur det kan utvecklas och var eventuell förtätning är möjlig. Fråga först och planera sen är det som borde gälla. Tyvärr är erfarenheterna från de dialogprocesser som varit både i Rågsved och nu i Bagarmossen/Skarpnäck dåliga. I Rågsved var det en stor enighet om att bevara Rågsveds friområde, ändå fortskrider planerna på hårdexploatering av friområdet. Även i Bagarmossen/Skarpnäck verkar man inte lyssnat på vad som faktiskt kommit fram under dialogmötet. I planprogrammet nämns att det har varit ett dialogmöte men sedan sägs ingenting om vad som kom fram där och hur det eventuellt återspeglas i förslaget till planprogram.

Samband

Ett av syftena med planprogrammet är att stärka och förtydliga sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck men också att det inte ska gå ut över de rekreationsvärden som finns idag. Vi anser att den ambitionen är bra men så som planprogrammet är utformat kommer det att leda till just de negativa konsekvenser man säger sig vilja undvika.

¹ MTR: Slutseminarium om Gröna samband. <http://www.tmr.sll.se/Vart-uppdrag/Kalendarium/Slutseminarium--Grona-samband/>

Under rubriken "Sambandet" i planprogrammet kan man läsa följande stycke:

"En del av ytterstadens gröna miljöer mellan stadsdelar kan av en del upplevas som barriärer. Avståndet mellan Bagarmossen och Skarpnäck är för en del invånare idag större mentalt än vad det faktiskt är fysiskt. Skogen och fältet mellan Bagarmossen och Skarpnäck är ett område som många närboende och skolor använder flitigt."

En del kan uppleva att det är ett stort avstånd mellan stadsdelarna hävdar man, men vilka är det som verkligen upplever det så? Har det gjorts några undersökningar om detta? Och i så fall hur många är det som tycker så? Det citerade stycket är totalt motsägelsefullt. Det konstateras att många använder sig flitigt av området vilket är den beskrivning vi känner igen oss i efter att ha deltagit i de diskussioner som varit sedan planprocessen påbörjades. Det torde vara få grönområden i Stockholm som är så frekvent använt av så många människor för så många olika slags aktiviteter som Bagarmosseskogen. För att några få (eventuellt) upplever en mental barriär mellan stadsdelarna så ska skogen exploateras! En mycket märklig slutsats.

I planprogrammet hänvisas till *Promenadstadens* idé om att koppla samman stadens delar. Att koppla samman staden behöver inte vara fel men man måste givetvis i varje enskilt fall noga analysera denna fråga och inte lägga en schablon över hela staden och peka ut alla grönområden som barriärer. Tyvärr är det just så Stockholm stad verkar göra. Vi ser det i förslaget till Samband Högdalen-Farsta, där Rågsveds friområde föreslås hårdexploateras, och vi ser precis samma sak nu i förslaget till samband mellan Bagarmossen och Skarpnäck.

Det förefaller som om hela Stockholms natur borde förvandlas till park där människor vandrar kring längs strikt utstakade vägar. Vi vill påpeka att växter och djur har rätt till egna miljöer och att kort sagt naturen har ett värde i sig själv. Vi betvivlar starkt att en "förädling" av naturen skulle förstärka viktiga ekologiska spridningsvägar eller för den delen öka. Motsatsen är troligare.

Vi menar att det är själva skogen som är sambandet mellan Bagarmossen och Skarpnäck. Det sambandet är inget som behöver eller kan förstärkas med ny bebyggelse. Däremot kan området förbättras med t.ex. tydligare koppling från Bagarmossen och genom att utnyttja området vid grusplanen på ett bättre sätt. Bra idéer om vad man kan göra i området har kommit fram dels genom den visionsdag som nätverket Leve Bagisskogen hade i mars och dels genom Stadens dialogmöte. Det handlar om utegym, odlingslotter m.m.

Att bygga hus vid grusplanen och dra in biltrafik i skogen skulle snarare försämra det samband som finns idag och gör området mindre attraktivt för rekreation och friluftsliv.

Konsekvensanalyser

Vi ser med förvåning att någon konsekvensanalys för miljön inte finns med i planprogrammet. Att inte med ett ord beröra konsekvenserna för natur och miljö i ett planprogram anser vi vara mycket anmärkningsvärt, i synnerhet när områden med höga naturvärden berörs. Likaså finns ingen analys av hur den föreslagna bebyggelsen kommer att påverka rekreativsvärdet.

Däremot finns en barnkonsekvensanalys framtagen. Att göra barnkonsekvensanalyser i samband med den fysiska planeringen är något som vi ser positivt på och vi välkomnar detta initiativ. Men då måste det göras på ett seriöst och vetenskapligt vederhäftigt sätt. I detta fall måste vi dessvärre underkänna den medföljande barnkonsekvensanalysen. Den är varken gjord på eller redovisad på ett trovärdigt sätt. Antalet respondenter är alldeles för få och urvalet snävt och missvisande. Det går inte att dra några säkra slutsatser av materialet. Frågor om den nu föreslagna exploateringen saknas helt.

Naturvärden

I planprogrammet är naturvärdena ytterst knapphändigt beskrivna. Det finns en sammanfattning av den landskapsanalys som gjordes av Tyréns och Ekologigruppen 2010. I landskapsanalysen har en värdering av grönområdenas naturvärden gjorts. Där fastslås att hela det gröna stråket mellan Bagarmossen och Skarpnäck är mycket värdefullt utifrån både ekologiska och även sociala aspekter. Vi instämmer i beskrivningen av naturvärdena i landskapsanalysen och att Bagarmosseskogen är mycket värdefull för Stockholms grönstruktur, inte bara lokalt utan även i ett större perspektiv.

När det gäller planprogrammet ser vi med förvåning att någon detaljerad beskrivning av naturvärdena i de av programmet berörda områdena inte finns med. Detta ser vi som en mycket allvarlig brist, i synnerhet hade en mer ingående beskrivning av de områden där de nya Skarpnäckskvarteren föreslås varit på sin plats. I landskapsanalysen är Bagarmosseskogen uppdelat i olika delområden med en beskrivning av varje delområde och vilka naturvårdsintressanta arter som påträffats vid inventeringen. Där de nya Skarpnäckskvarteren föreslås har man i landskapsanalysen identifierat två delområden (nr 9 och 10) som fått bedömningen kommunalt intresse, klass 3. Större delen av Bagarmosseskogen är klassad som regionalt intresse, klass 2, motsvarande Skogsstyrelsens nyckelbiotoper i naturvärde.

Områdena beskrivs som dels ekdominerad ädellövskog (den västra delen) och före detta hagmark (området närmast Bergholmstorpet). I den västra delen uppges att det finns en jätteek och i den före detta hagmarken att det finns flera grova tallar samt en grov ek. Vi skulle vilja påpeka att i det senare området faktiskt finns tre grova ekar. I båda delområdena finns också yngre ekar som på sikt har förutsättningar att bli framtidens gammelekar och mångfaldsbärare. Området är idag igenvuxet av framförallt asp och skulle behöva gallras så att både ekarna och tallarna får bättre förutsättningar.

Vi vill också upplysa om att i en av tallarna förekommer den rödlistade skalbaggen reliktböck (Nära hotad, hotkategori 4). Enligt landskapsanalysen förekommer den på en tall i delområde 12 men har alltså även en förekomst i det nu aktuella planområdet. Reliktböcken lever i den grova barken på solexponerade gamla tallar och är en art som är på tillbakagång i det utarmade svenska skogslandskapet. Den har dock bra förutsättningar i Stockholmsområdet och förekommer mer frekvent närmare staden än i det omgivande skogslandskapet tack vare frånvaro av rationellt skogsbruk i stadens närhet. Vår uppfattning är att detta är en art som vi i Stockholm har ett stort ansvar för att skydda och att inga lokaler för reliktböck ska tillåtas exploateras. Även reliktböcken skulle få bättre förutsättningar om skogsområdet gallrades från uppväxande asp.

Att området klassats som kommunalt intresse medan mycket av den övriga skogen är klassad som regionalt intresse kan möjligen bero på frånvaro av rödlistade arter. När nu reliktböck förekommer i området och med tanke på att tallarna är 200-300 år gamla samt att det finns tre äldre grova ekar samt flera yngre ekar som, under rätt förutsättningar, kan bli en del av det framtida eklandskapet så kan naturvärdesklassningen ifrågasättas och området uppgraderas till regionalt värde precis som den omgivande skogen.

Samtliga äldre och grova träd i detta område lär behöva fällas om Stockholms stad bestämmer sig för att fortsätta planeringen av de nya Skarpnäckskvarteren. Detta borde framgå tydligt i planprogrammet. Det handlar om månghundraåriga träd som dels utgör en del av områdets kulturhistoria och dels är en viktig del i det ek- och tallandskap som Bagarmosseskogen utgör.

Vi vill här påminna om Stockholms stads egna miljömål om att bevara särskilt värdefulla markområden (4.2 i Miljöprogrammet 2008-2011), samt att trenden och prognosen för detta miljömål är negativ (Miljöbarometern, <http://miljobarometern.stockholm.se/main.asp?mp=MP&mo=4>).

Vi vill också påpeka att den förtätning som redan pågår i Bagarmossen och Skarpnäck gör att Bagarmosseskogen helt borde fredas för exploatering eftersom de gröna ytorna minskar samtidigt som befolkningen ökar. Fler människor kommer att ha behov av att det finns en skog i deras närhet.

Rekreativsvärden

Även när det gäller rekreativsvärden är planprogrammet väldigt knapphändert. Bagarmosseskogen har ett mycket högt rekreativsvärde vilket också slås fast i landskapsanalysen. Men det skulle vara på sin plats med en mer utförlig beskrivning av hur området fungerar som rekreativsområde och hur mycket det nyttjas och då inte bara av boende i Bagarmossen och Skarpnäck utan också av många andra från andra delar av Stockholm samt grannkommuner. Området är inte bara viktigt för de boende i Bagarmossen och Skarpnäck utan ingår i ett övergripande stråk som förbinder Nackareservatet och Flatens naturreservat med Årstafältet via Skogskyrkogården, Svedmyraskogen och Hemskogen. Området är alltså en viktig länk i ett större nät av gång- och cykelförbindelser.

Trafikförsörjning

Det finns en mycket kort text under rubriken *Trafikförsörjning* som säger att en utredning om motortrafikförsörjningen till/från Bagarmossen ska göras. Vi undrar vad som döljs bakom denna mening? Den ger upphov till många frågor, varför ska bara motortrafiken utredas? Rimligen borde man titta på alla trafikslag, alltså även kollektivtrafik och gång- och cykel.

Vi finner det också märkligt att en sådan utredning inte görs innan planprogrammet tas fram. Det verkar som en bakvänd planering att först utarbeta ett planprogram och sen utreda trafikfrågorna.

Vi antar att utredningen kommer att handla om hur Sockenvägen ska avlastas. I just detta syfte har det flera gånger tidigare föreslagits att en väg ska dras genom Bagarmosseskogen för att få en förbindelse med G:a Tyresövägen. Detta har varje gång mötts av stora protester.

Planprogrammet föregicks av ett Start-PM och till denna fanns en trafikutredning. Den var enligt vår uppfattning inte seriös, bl.a. kunde man läsa att *"denna utredning tar inte hänsyn till de olika färdmedelsvalen i området utan fokus ligger på den bilburna trafiken."* Det verkar nu som att man tänker gå vidare och fortsätta utreda enbart biltrafiken.

Detta rymmer mycket illa med Stadens nya *Framkomlighetsstrategi*. Den nämns också i planprogrammet på sid 14 och man kan där läsa följande: *Vi behöver främja utvecklingen av de trafikslag som är yt- och transporteffektiva. Alla trafikslag kan inte prioriteras vid alla platser; vi måste välja – och välja bort.*

Biltrafik är det trafikslag som tar mest ytor i anspråk. Hela detta avsnitt i planprogrammet talar mot att utöka vägnätet. Ändå ska en trafikutredning som enbart studerar motortrafik göras. Det finner vi mycket anmärkningsvärt, särskilt i detta område där tillgången till möjliga tillfartsvägar är ytterst begränsat utan att förstöra andra boendeområden eller naturreservat.

Det är väl belagt i forskning att nya vägar genererar mer trafik. Trängseln på vägarna kan inte byggas bort. Istället måste biltrafiken minska genom att underlätta för kollektivtrafik, cykel och gång.

Delområde 1 Bergholmsskolan

Detta är det enda delområde där vi anser att bebyggelse kan lokaliseras till. Det är bra att tallungen sparas och även att berg i dagen sparas. Ofta sprängs berg bort alldeles för lättvindigt.

Det är också bra att gång- och cykelkopplingen till Bagarmossens centrum uppmärksammas.

Med detta sagt vill vi ändå framhålla att det inte är oproblemiskt att ta delar av Bergholmsskolans skoltomt i anspråk för bostadsbebyggelse. Så sent som 23 augusti 2012 skriver DN.STHLM i en artikel om Stockholms stads svårighet att hitta oexploaterad mark för nya skolbyggen och om det faktum att

Stockholm kommer att ha 27 000 fler grundskoleelever 2019 – ett resultat av den förväntade "barnexplosionen". Att delar av Bergholmsskolan är oanvändbar i dagsläget är föreningarna medvetna om, frågan är hur kommunen bäst använder denna bit mark. Föreningarna anser att det finns tämligen starka skäl, med bl.a. hänvisning till artikeln ovan, att reparera Bergholmsskolans oanvändbara lokaler. Skälen är dels att Bergholmsskolan kan komma att behövas framöver om elevantalet stiger runt om i Stockholm och dels att det annars kan bli aktuellt med att bygga en helt ny skola, där placeringen lär bli på oexploaterad mark, i värsta fall i Bagarmosseskogen.

Föreningarna efterlyser en fördjupad bild av läget när det kommer till olika scenarier för ett framtida behov av elevplatser i Bagarmossen och Skarpnäck. I stadsplaneringen krävs både korta och långa tidsperspektiv, när fler bostäder byggs måste även annan service hänga med.

Delområde 2 Grusplanen

Vi motsätter oss bestämt bebyggelse i detta område som medför att en lokalgata dras söderut i området. Om så görs har vi fått en bilväg halvvägs genom Bagarmosseskogen och med det också de barriäreffekter en bilväg för med sig. Likaså skulle en väg öka bullerstörningarna i den nu tysta Bagarmosseskogen. Om bebyggelse lokaliseras i detta område så får det konsekvenser för den omgivande skogen även om ingen skogsmark direkt exploateras. Följden av att exploatera detta område blir att områdets värde som grön spridningskorridor minskar likaväl som rekreativvärdet av skogen minskar. Under dialogmötet har det kommit fram en rad olika förslag om hur området kan utvecklas utan att bygga bostäder och dra fram vägar.

Delområde 3 Bergholmstorpet

Här är det viktigt att slå fast att en utveckling av Bergholmstorpet inte får förändra den nuvarande karaktären av området. Verksamhet som innebär att en bilväg behöver dras till torpet anser vi vara helt uteslutna. Vi ser positivt på det medborgarförslag som lämnats in av Folkodlarna om att utveckla odlingsmöjligheterna i området.

Delområde 4 Skarpnäckskvarter

Detta område borde helt utgå ur planprogrammet. Som vi skrivit ovan så har detta område höga naturvärden med flera grova ekar och gamla tallar. Den rödlistade reliktboken har en lokal i området. Förutsättningarna för att andra rödlistade arter ska förekomma i detta område är goda. Däremot behöver både ekarna och tallarna frihuggas för att nå sin fulla potential som mångfaldsbärare.

Vi undrar varför detta område över huvud taget har lagts in i programmet? Såvitt vi kan se har inga önskemål om nya Skarpnäckskvarter förekommit under dialogmötena.

Beatrice Sundberg
Ordförande Stockholms Naturskyddsförening

Einar Engström
Ordförande Söderorts Naturskyddsförening

Ronny Fors
Projektledare Grönare stadsbyggnad, Stockholms och Söderorts Naturskyddsföreningar